

**Наставно-научном већу Факултета политичких наука
Универзитета у Београду**

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 25. фебруара 2016. године, на предлог Одељења за међународне студије, формирало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације "Безбедносне последице процеса глобализације после Хладног рата", кандидата Драгана Јевтића, у саставу проф. др Радмила Накарада, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, проф. др Радомир Милашиновић, редовни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду, у пензији, и проф. др Драган Симић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, ментор. Комисија је прегледала докторску дисертацију и подноси

**ИЗВЕШТАЈ
О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

I

Основни подаци о кандидату и дисертацији

1. Основни подаци о кандидату. Драган М. Јевтић рођен је 16.05.1970. године у Ужицу. Основну школу завршио је у Косјерићу, а Средњу војну школу у Сарајеву. Дипломирао је 1992. године на Војној академији Копнене војске у Београду, смер веза. Ванредно је завршио економски факултет 1998. године, смер привредни развој. Мастер студије завршио је на Факултету безбедности 2008. године, смер безбедност.

Од 1992. године радио је у јединицама и командама Војске као активно војно лице. Обављао је дужности командира вода, командира чете, заменика команданта и команданта батаљона, као и друге одговорне дужности у јединицама и командама тактичког и оперативног нивоа. Тренутно се налази на дужности наставника у Катедри стратегије Школе националне одбране Војне академије.

Кандидат је током професионалне каријере завршио низ специјализованих курсева везаних за војнострукно усавршавање из области командовања и руковођења. Поседује ЕЦДЛ сертификат. Говори енглески, средњи ниво. Служи се руским.

Објавио је више радова у научним часописима и зборницима са научних скупова:

- Драган М. Јевтић, "Повећање економских неједнакости као изазов безбедности", *Војно дело*, Београд, лето/2014.

- Драган Јевтић, Мирослав М. Талијан, Милинко С. Врачар: "Култура рата и претпоставке културе мира као основе остваривања безбедности", у зборнику: *Савремени безбједносни ризици и пријетње и њихов утицај на безбједност држава региона*, Факултет за безбједност и заштиту, Бањалука, 2016.
- Драган Јевтић, "Глобалне геополитичке прекомпозиције и позиција Републике Србије", у зборнику: *Србија и стратегијска раскрића*, Школа националне одбране и Институт за стратегијска истраживања, Београд, 2016.
- Мирослав М. Талијан, Милинко С. Врачар, Драган М. Јевтић: "Исламски фактор на западном балкану у геополитичким концепцијама западних сила и исламских центара моћи", *Војно дело*, Београд, бр. 5/2015.
- Драган Делибашић, Мирослав М. Талијан, Драган М. Јевтић: "Физиономија савремених оружаных сукоба кроз призму оружаног сукоба у Украјини", *Војно дело*, Београд, бр. 1/2017 (у штампи).
- Војислав Гавриловић, Драган Јевтић, "Технологија и безбедност на почетку 21. века", у зборнику: *Савремени изазови безбедности у 21. веку*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015.
- Мирослав М. Талијан, Драган М. Јевтић, Мирослав Терзић, Мишо Планојевић, "Савремене стратегије безбедности - Глобална стратегија ЕУ за спољну и безбедносну политику", у зборнику: *Србија и стратегијска раскрића*, Школа националне одбране и Институт за стратегијска истраживања, Београд, 2016.
- Мирослав М. Талијан, Ненад Нерић, Драган М. Јевтић, "Тероризам и миграције као претње безбедности," у монографији: *Интегрална безбедност Републике Србије*, Факултет Унион, Београд, 2017 (у штампи).

2. Основни подаци о дисертацији. Одлуком Универзитета у Београду - Веће научних области, 7. јула 2015. године, кандидату је одобрена израда дисертације "Безбедносне последице процеса глобализације после Хладног рата".

Дисертација је у погледу форме и садржаја урађена складу са правилима Универзитета и ФПН, А4 формата, фонт Times New Roman 12, проред 1,5, маргине 30 мм на укупно 422 стране текста од којих је основни текст 400 страна, а остало су странице резимеа, подаци о комисији, 20 страница релевантних извора и биографија кандидата.

Дисертација је сходно Правилнику о академској честитости ФПН и Одлуци Наставно-научног већа ФПН прошла проверу плагијата у програму ЕФОРУС (ЕПХОРУС). Провера овим програмом није пронашла недостатке у смислу поштовања принципа академске честитости.

Дисертација је структурирана у шест целина, поред увода и закључка саржи следећа поглавља: Хладни рат и безбедност; Глобализација и међународни односи; Глобализација и прерасподела моћи; Глобализација, концентрација моћи и безбедност; Глобализација и безбедносне последице; Превенција угрожавања безбедности у процесу глобализације. На крају је дат списак литературе домаћих и страних аутора, књига, зборника, публикација, чланака, студија, статистика, приказа, предавања и других релевантних извора из области међународних односа и безбедности.

II

Предмет и циљ дисертације

У центру проблема истраживања безбедносних последица процеса глобализације после Хладног рата налазе се економски и социјални проблеми на нивоу државе у систему националне безбедности и на нивоу појединца у систему појединачне (људске) безбедности. Повећање економских неједнакости које доноси процес глобализације видљив је глобалном нивоу, између држава и на нивоу држава. Када се изврши упоређивање држава уочава се да се у најлошијем положају налазе недовољно развијене земље које од процеса глобализације најчешће немају већих користи јер заузимају неповољну позицију у међународној подели рада, услед недовољно развијене и неконкурентне привреде и проблема техничко-технолошког развоја, који смањују продуктивност и користи од међународне размене.

Проблеми повећања неједнакости су одраз и последица процеса глобализације и доминантног неолибералног економско-политичког модела који такву прерасподелу креира. У анализама досадашњег тока процеса глобализације може се доћи до показатеља да је овај тренд системским мерама и одговорношћу глобалних и међународних институција и великих сила могао бити ублажен или стављен под контролу.

Доминантан неолиберални економско-политички систем производи политичке и безбедносне последице и остварује негативан и кумулативан ефекат у различитим секторима и нивоима безбедности. Слаби актери у процесу глобализације, недовољно

развијене земље (ниво националне безбедности) и појединци (ниво људске безбедности), економски неједнаки и социјално угрожени објекти, су потенцијално ослабије и опасне карике које могу произвести различите безбедносне проблеме у различитим равнима у свом окружењу.

Проширење и продубљивање безбедности на секторе и нивое настало је у процесу глобализације када је дошло до убрзаног развоја свих сектора глобалног друштва, огромне акумулације богатства и његове неравномерне расподеле између актера, повећања броја актера, повећаних изазова, ризика и претњи који долазе из различитих сфера стварајући безбедносне проблеме и последице.

Досадашња искуства из процеса глобализације и функционисања неолибералног економско-политичког модела са позиције неразвијених земаља могу дати неке од узрока повећања економских неједнакости и погоршања стања безбедности. Обзиром да је безбедност у данашњем глобализованом свету недељива, нестабилност и друге негативне појаве системом спојених судова преливају се из једне у другу земљу. Захтев за безуслован излазак неразвијених земаља, које су у процесу транзиције, на слободно тржиште, од стране носиоца процеса глобализације, и које су лоше привредне структуре и неприпремљене за оштру конкуренцију, значило је разарање њихових крхких привреда неприлагођених тржишним условима и акумулацију економских и социјалних проблема. Могућности таквих држава да се структурно економски развију и смање разлике у привредном расту и развоју у односу на развијене државе су мале, а веома често и искључене. Стога су захтеви развијених држава и међународних организација, носилаца процеса глобализације, упућених недовољно развијеним државама, често неприлагођени њиховим могућностима и стању њихових привреда и не обезбеђују услове за излазак из криза и остварење жељеног степена економског раста и развоја. Такви захтеви врло често доводе до лоших економских резултата, а отварање потпуно слободног тржишта за те земље и излагање оштрој конкуренцији у процесу реформе привреде и остварења убрзаног привредног раста је нереално без остварења посебних државних стратегија тих земаља, прилагођених њиховим специфичностима и условима.

Основу за транзицију неразвијених земаља у неолиберални економско-политички модел представљао је Вашингтонски консензус уведен 1990. године од стране економисте Џона Вилијамсона. Он је дефинисао основне принципе на којима треба да почива економска политика држава у транзицији. У дефинисању ових принципа кључну улогу су имали Међународни монетарни фонд (ММФ), Светска

банка (СБ) и Министарство финансија САД. Требало је применити шок терапију у процесу транзиције и преласку на неолиберални економско-политички модел. Брза примена дефинисаних принципа у затвореним и неприлагођеним економским системима држава у транзицији довела је до бројних економских и социјалних изазова, ризика и претњи и повећала опасности које прете опстанку тих држава. Доношењем Вашингтонског консензуса, ММФ и СБ условили су одобравање кредита земљама у транзицији прихватањем и спровођењем рестриктивне макроекономске политике праћене потпуном приватизацијом. Није се остварило испуњење претпоставки да ће мање развијене земље отварањем сопствених тржишта приходовати, већ је дошло до пада привредног раста са повећањем броја сиромашних људи.

Економска моћ је основа свих других облика моћи, за све објекте безбедности, за њихов опстанак и развој, почев од појединаца, друштвених група, региона па до међународног система. Уколико објекти безбедности поседују економску моћ онда им могу бити доступни и други облици моћи кроз њену конверзију. Управо због тога постоји тежња да се економска моћ увећа како би опстанак био осигуран и укупна моћ увећана. Процес глобализације даје веће шансе за опстанак јаким актерима процеса глобализације и омогућује им већу концентрацију економских и других облика моћи.

Проблем неконкурентности привреда након транзиција имала је већина неразвијених земаља које су имале проблеме јавног дуга, економских неједнакости и социјалних проблема, сиромаштва, незапослености, као и претње опстанку државе. Економске неједнакости појединаца и сиромаштво често су мултипликатор других изазова, ризика и претњи безбедности.

Недостатак економске моћи који је изражен код земаља са неконкурентном привредом отежава изградњу адекватног одбрамбено-безбедносног система, повећава војне изазове, ризике и претње, онемогућава решавање еколошких проблема, повећава осетљивост на појаве тероризма и организованог криминала, односно онемогућава адекватно решавање проблема демографске природе. Такве економски слабе државе имају проблем и са техничко-технолошким нивоом развоја који условљава ниску продуктивност и конкурентност, а економски и социјални проблеми на макро и микро нивоу само су резултат негативних узрочно-последичних процеса глобалног система.

Питање појединачне (људске) безбедности у процесу глобализације после Хладног рата добија на значају услед промена глобалног окружења и слабљења функција државе у међународном систему. У великом броју држава у свету дошло до протеста средње класе и испољавања незадовољства због повећања економских

неједнакости и сиромаштва. Повећање сиромаштва и осећање неправде може бити окидач за повећање напетости и нестабилности јер је много људи чија очекивања нису испуњена, што може изазвати нереде, пораст криминала, повећање социјалне патологије, тероризам и побуне.

Продубљењем концепта безбедности, са нивоа националне државе на појединачну (људску) безбедност, промењена је улога државе у обављању контроле у социјалној и економској сфери и са нивоа кључне важности успостављена на минималном нивоу, док се поред државе као главног субјекта међународних односа јављају и транснационалне компаније (ТНК) и међународне организације. Држава у социоекономској сфери све више постаје сервис елита делимично занемарући потребе грађана. Интерес крупног капитала представља приоритет у активностим државе, јер ствара профит и економску ефикасност, али се истовремено на тако приоритетан начин не решавају други проблеми попут незапослености и економских неједнакости.

Проблеми безбедности су вишесмерни и дифузни и истовремено обухватају више сектора и нивоа безбедности, укључујући могућности истовременог угрожавања више различитих актера процеса глобализације. Изазови, ризици и претње из економског и других сектора безбедности међусобно су повезани и утичу на објекте безбедности, од појединца до међународног система, угрожавајући капацитете суверених држава. Њихов негативан ефекат је кумулативан и нарочито неповољан код слабих актера глобализације који не поседују довољно економских и других облика моћи да могу самостално да решавају изазове ризике и претње и настале проблеме који утичу на стање безбедности. Привредно слаба држава често је оличење друштва економски угрожених појединаца где су негативни показатељи евидентни у стању безбедности на нивоу државе, друштва и појединаца.

Процес глобализације знатно је повећао економску ефикасност, ослабио улогу социјалне државе и повећао економске неједнакости. Ризик повећања сиромаштва изражен је у готово свим земљама које су у процесу приступања слободном тржишту без веће улоге државе и са ограниченим ингеренцијама у економском животу. Ови негативни показатељи свакако су неповољни и са становишта укупне (интегралне) безбедности.

У процесу ширења глобалне економије пресудну улогу имао је Међународни монетарни фонд (ММФ), заједно са светском банком (СБ), који није обезбедио глобалну макроекономску стабилност иако је то био његов основни задатак, није се успело у обезбеђењу фондова за земље које су имале економске кризе праћене

економским падом и није успостављена стопа високе запослености, док је политика брзе либерализације тржишта произвела стање глобалне нестабилности.

Економска снага неразвијених земаља доводи их до различитих облика зависности од стране глобалних и наднационалних структура, као што су економска, политичка, техничко-технолошка, односно доводи до немогућности адекватног решавања еколошких, демографских и других проблема. Губитак традиционалних вредности и идентитета, прихватања глобалне културе и потребе регионалне и глобалне сарадње и повезивања су такође проблеми са којима се суочавају неразвијене земље. Као последица поремећаја равнотеже снага и нове прерасподеле моћи, после Хладног рата, јављају се војне интервенције, најчешће недржавних актера, према сувереним државама, али не на основама међународног права и ОУН већ у оквирима интереса великих центара моћи.

У процесу глобализације државе се суочавају са проблемом обезбеђења капацитете за очување и унапређење сопствене безбедности. Изазови, ризици и претње, поред традиционалних, све више добијају транснационални, недржавни, неоружани, асиметрични и непредвидиви карактер па се због тога јавља потреба за интегрисањем националних система безбедности на регионалном и глобалном нивоу. Државе више нису у могућности да својим грађанима обезбеде у потпуности и самостално безбедност у војном и осталим секторима проширеног концепта безбедности, па је њена досадашња сувереност доведена у питање. Такође, улога државе је промењена и у односу на број референтних објеката безбедности које је потребно штитити у продубљеном концепта безбедности кроз повећање обима њеног деловања. Негативни процеси нарочито су изражени код држава које су слаби актери у процесу глобализације.

Слаби актери у процесу глобализације су неразвијене земље, као и друге земље које не поседују довољно моћи да могу успешно да решавају изазове, ризике и претње безбедности и проблеме безбедности који негативно утичу на стање у различитим секторима и нивоима безбедности. Они немају механизме да се адекватно супроставе, самостално и у сарадњи са другим актерима глобализације, и зауставе негативне показатеље у сектору безбедности. Немају довољан капацитет економске моћи да могу да сервисирају трошкове државе, одбрамбено-безбедносног система и обезбеде економски раст и развој без учешћа страних кредита и помоћи. Оне су већином зависне државе од стране међународних и наднационалних институција, великих сила и других актера процеса глобализације са којима сарађују у циљу заустављања негативних

трендова у области безбедности. Оне немају користи од процеса глобализације и су дугорочно осуђене да бележе успорене или негативне показатеље раста и развоја који нису довољни за очување и унапређење интегралне безбедности, нису конкурентне на светском тржишту, а њихова неконкурентност је одраз неадекватног техничко-технолошког нивоа развоја који неповољно утиче на продуктивност и негативно утиче на увозно-извозни салдо државе у међународној размени услед недостатка довољно конкурентних производа који се могу извести на страна тржишта и уравнотежити платни биланс земље. У временима светских економских криза, где су присутни структурни проблеми системске природе, у опасности су од проблема превеликог јавног дуга и могућности банкротства. Слаби актери у процесу глобализације са становишта појединачне (људске) безбедности су људи којима је угрожена животна егзистенција и основне људске потребе и који од процеса глобализације немају користи. Код њих је стално присутан страх и неизвесност за физички опстанак. Са повећањем економских неједнакости они на лествици остварења квантитета и квалитета задовољења основних животних потреба стално падају све ниже прелазећи испод нивоа прага сиромаштва.

Јаки актери у процесу глобализације су земље које поседују довољно моћи да могу успешно да решавају изазове, ризике и претње безбедности и проблеме безбедности који негативно утичу на стање у различитим секторима и нивоима безбедности. Поседују механизме да се адекватно супроставе, самостално и у сарадњи са другим актерима глобализације, и обезбеде позитивне показатеље стања безбедности. Имају довољан капацитет економске моћи да могу да сервисирају трошкове државе, одбрамбено-безбедносног система и обезбеде економски раст и развој са или без учешћа страних кредита. Оне могу бити делимично зависне од стране међународних и наднационалних институција, великих сила и других актера процеса глобализације са којима сарађују у циљу обезбеђења планираних стопа раста и развоја. Ове земље имају користи од процеса глобализације и конкурентне су на светском тржишту. Конкурентност на светском тржишту одликује привредно развијене земље, па се ова привредна карактеристика јавља као својеврстан квалитет безбедности, и представља одраз адекватног техничко-технолошког нивоа развоја који повољно утиче на продуктивност и ствара услове за позитиван увозно-извозни салдо државе у међународној размени. У временима светских економских криза у стању су, самостално или у сарадњи са другим земљама и међународним институцијама, да се изборе са негативним показатељима и очувају своју интегралну безбедност. Јаки актери у

процесу глобализације са становишта појединачне (људске) безбедности су људи којима није угрожена животна егзистенција и основне људске потребе и који од процеса глобализације имају користи. Код њих нема страха и неизвесности јер им није угрожен физички опстанак услед незадовољавајуће животне егзистенције, очуван је и унапређен квантитет и квалитет животног стандарда.

Циљ истраживања је опис, класификација и објашњење процеса глобализације који, кроз узрочно-последичне везе, директно и индиректно, ствара предуслове за настанак и интензивирање различитих изазова, ризика и претњи у секторима и нивоима проширеног концепта безбедности и утиче на стварање безбедносних последица. Кроз анализу промене структуре међународних односа после Хладног рата, нове прерасподели моћи и последица процеса глобализације дају се одређени елементи предвиђања стања и тенденција кретања сложене и комплексне безбедносне динамике.

III

Основне хипотезе

Кандидат је изложио генералну и четири посебне хипотезе. Према приступу истраживања и израженим схватањима кроз дефиницију предмета истраживања, постављена је следећа **генерална хипотеза**:

Глобализација као сложен, вишедимензионалан и противуречан процес ствара основу за настанак различитих изазова, ризика и претњи у секторима војне, економске, политичке, социјеталне и еколошке безбедности (војни и невојни сектори) на нивоу националне државе, индивидуалном, регионалном и глобалном нивоу, утиче својом природом и глобалним дометом на стварање безбедносних последица после Хладног рата (економски и социјални проблеми, политички проблеми, техничко-технолошки јаз, еколошки проблеми, демографски проблеми, губитак традиционалних вредности и прихватање глобалне културе, тероризам и организовани криминал) и остварује утицај на мир и безбедност у измењеном међународном окружењу.

Прва посебна хипотеза:

Биполарна равнотежа снага у Хладном рату остваривана је развојем војне димензије моћи на рачун развоја осталих димензија моћи, а основу међународног поредка чинила је сувереност националних држава и примат националне безбедности.

Појединачне хипотезе:

- Биполарна равнотежа снага у Хладном рату остваривана је унапређењем националне безбедности и јачањем војних способности као гаранта очувања суверености држава.
- Употребна вредност војне димензије моћи је значајно релативизирана и ограничена проналаском нуклеарног оружја и остварењем нуклеарне равнотеже.
- Прекомерна и несразмерна потрошња у развоју војне димензије моћи у односу на економску димензију моћи доводи до смањења укупне моћи земаља.

Друга посебна хипотеза:

Карактер и димензије, динамичност и интензитет процеса глобализације након Хладног рата, условили су нову расподелу моћи у међународним односима и проширење и продубљење концепта безбедности.

Појединачне хипотезе:

- Крај Хладног рата, распад биполарне равнотеже снага и интензивирање процеса глобализације довели су до нове расподеле моћи у међународним односима.
- Процес глобализације је проширен, продубљен и интензиван, а пресудан утицај имала је економска димензија глобализације која је омогућила и убрзала промене и у другим димензијама.
- Економска димензија глобализације створила је економску моћ која је била основа за конверзију економске моћи у друге облике моћи које проистичу из ње.
- Концепт безбедности проширен је са војног на невојне секторе (економски, политички, социјетални, и еколошки) и продубљен са нивоа националне државе на индивидуални, регионални и глобални ниво.

Трећа посебна хипотеза:

Успостављање институционалних основа глобализације са доминантним неолибералним економско-политичким моделом довели су до нових глобално промовисаних вредности и нове дистрибуције моћи уз активно учешће великих сила и различитих недржавних актера.

Појединачне хипотезе:

- Створене су нове вредности глобалне политике усмерене на тржишну економију и стварање демократских институција и поредка. На основама створених вредности у архитектури новог поредка распоредиле моћи, учествују САД, Западна Европа,

Јапан, Канада и транснационалне компаније, као и друге организације попут Светске банке (СБ), Међународног монетарног фонда (ММФ), Светске трговинске организације (СТО) и Уједињених нација (УН). САД заузимају доминантну позицију као најмоћнија држава на свету и креирају и битно утичу на усмеравање процеса глобализације на светском нивоу.

- Транснационалне корпорације су један од главних актера глобализације које својом економском снагом потискују националне државе, остварују огроман удео светског друштвеног производа и обима светске трговине у укупној расподели и размени и утичу на промену улоге државе у међународним односима и природу њеног суверенитета.
- Измена природе НАТО и усклађивање његовог концепта са геополитичким променама у Европи дају подршку успостављеној прерасподели моћи у процесу глобализације након Хладног рата, у складу са принципима новог неолибералног модела капитализма.

Четврта посебна хипотеза:

Безбедносне последице процеса глобализације проистичу из саме противуречне природе глобализације која генерише изазове, ризике и претње из свих димензија војног и невојног сектора безбедности вршећи прерасподелу моћи у корист јаких актера глобализације.

Успостављање односа моћи врши се на основу остварене концентрације моћи. Прерасподела моћи је концентрисала моћ код јаких актера глобализације, изражена је и кроз повећање економских неједнакости на глобалном нивоу и представља највећу опасност за све нивое безбедности, од појединца до међународног система.

Појединачне хипотезе:

- Процес глобализације концентрише и прерасподељује моћ у корист јаких актера, прерасподелом економског богатства у неравноправној конкурентској борби на глобалном тржишту, при чему долази до повећања економских неједнакости. Растуће економске неједнакости између актера глобализације доводе до активирања, интензивирања или продубљења изазова, ризика и претњи безбедности и креирања других безбедносних проблема.

- Повећање економских неједнакости, између земаља и унутар самих земаља, су мултипликатор изазова, ризика и претњи безбедности који производе друге безбедносне проблеме.
- Економска зависност слабих актера од глобалних институција, великих сила и помоћи других земаља за функционисање виталних функција ограничава економску стабилност, социјалну сигурност и могућност организовања ефикасног одбрамбено-безбедносног система.
- Недовољно развијен привредни систем и неконкурентност слабих актера на светском тржишту представљају структурне проблеме који утичу на техничко-технолошки развој и стварају зависност неразвијених земаља од најчешће старих, недовољно чистих и скувих технологија превазиђене генерације из развијених земаља.
- Војни интервенционизам без мандата савета безбедности УН и економске санкције који су усмерени према сувереним државама представљају озбиљне претње по међународни мир и безбедност и безбедносни проблем највишег нивоа.
- Недовољан капацитет моћи слабих актера да решавају економске и социјалне, политичке и војне изазове, ризике и претње, техничко-технолошке, еколошке и демографске проблеме усложњава њихов положај и растеже и троши постојеће ограничене ресурсе, и онемогућује одрживо и самостално организовање одбрамбено-безбедносног система и економску стабилност друштва и њених грађана.

IV

Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација је структурирана у шест поглавља. Пре почетка обраде поглавља дисертација поред увода садржи и методолошки оквир истраживања у којем су дефинисани проблем истраживања, предмет истраживања, циљ и задаци истраживања, хипотетички оквир истраживања, методе истраживања и научну и друштвену оправданост истраживања.

У првом поглављу анализирани су међународни односи током Хладног рата, његове карактеристике, начин функционисања биполарне равнотеже снага као облика међународних односа, основни узроци настанка Хладног рата и како се он одражавао и манифестовао у успостављању и одржавању међународних односа између различитих актера, промене које су наступиле проналаском нуклеарног оружја, у безбедносном и политичком смислу, и начин утицаја ове промене на стање и развој међународних

односа. У оквиру сагледавања трошења ресурса за постизање потребних капацитета и моћи државе у безбедносном смислу, разматрана је веза између потрошње у развоју војне моћи и економска димензија моћи, као и њен утицај на стабилност, унапређење и развој безбедности и укупне моћи државе. Дате су и основне претпоставке које су довеле до краја Хладног рата и нестанка биполарне равнотеже снага. Сагледан је концепт безбедности током Хладног рата, његове основне претпоставке, као и стање безбедности и функционисање међународних односа.

Друго поглавље обухвата дефинисање појма глобализације, испољавање и ширење њених димензија, основне узроке њеног настанка, развоја и противуречности, као и шире последице које она производи. Извршено је сагледавање механизма проширења, продубљења и интензивирања процеса глобализације и утицаја на ширење изазова, ризика и претњи безбедности ван војног сектора на невојне секторе. Анализа процеса глобализације извршена је и са аспекта нове расподеле моћи великих сила у измењеном међународном окружењу. Дефинисане су и основне специфичности процеса глобализације након Хладног рата, по чему она даје основни импулс развоју међународних односа у новим измењеним околностима.

У трећем поглављу рада обрађује се прерасподела моћи у процесу глобализације. Анализира се појам и структура моћи која се сагледава са светског тј. глобалног становишта. Дефинише се појам и врсте моћи, објашњавају основне врсте моћи у теоријском смислу и практичним примерима њене примене и својстава испољавања, како би се боље схватили природа и суштина моћи. Анализира се промена природе моћи у односу на период Хладног рата, њено расипање и нова прерасподела моћи на актере процеса глобализације. Дефинисан је краћи приказ данашње концентрације моћи по одређеним параметрима и актерима. Такође, кроз анализу је истакнут значај поседовања параметара економске моћи, коју глобализација концентрише код јаких актера, као основе за стварање других врста моћи.

У четвртном поглављу сагледана је концентрација моћи коју је створио процес глобализације у оквиру доминантног неолибералног економско-политичког модела. Моћ која је концентрисана код јаких актера глобализације одређује и правац кретања глобалних политичких, економских и безбедносних процеса. Глобализација се сагледава, и као процес који покреће нову дистрибуцију моћи, са становишта јаких актера који су уједно и носиоци тог процеса. Међувладине организације, велике силе, транснационалне компаније (ТНК), војнополитички савези и регионалне организације имају значајну улогу у прерасподели моћи, па се анализира њихова моћ и улога у

прерасподели. Сагледава се позиција држава као актера, које имају више или мање користи од процеса глобализације, па се због тога разврставају у добитнике и губитнике глобализације (јаки и слаби актери). У контексту добитника и губитника је и питање, да ли државе могу да контролишу процес глобализације или их он може одвести у нежељеном правцу и поред обећаних и очекиваних добити? Анализирају се нове вредности у процесу глобализације које се огледају у неолибералном економско-политичком моделу и демократији као облику уређења савремених држава. На усмеравање процеса глобализације утичу транснационалне компаније (ТНК), Међународни монетарни фонд (ММФ), Светска банка (СБ), Светска трговинска организација (СТО) и велике силе, који имају одлучујући утицај у глобалној економији и економским односима. У основи анализе концентрације моћи у процесу глобализације налази се и питање како та прерасподела утиче на саме актере и до каквих исхода може да доведе, односно како усмерава стање безбедности и међународних односа.

У петом поглављу се приказује сложен карактер изазова, ризика и претњи безбедности, садржај и интензитет испољавања на националном, регионалном и глобалном нивоу, као и вероватноћа њиховог испољавања. Разматрају се опасности да ризици својим капацитетом наруше безбедност и стабилност, мешање у унутрашње ствари суверених држава, војне интервенције и економске санкције. Истакнут је транснационални, недржавни, асиметрични и непредвидиви карактер изазова, ризика и претњи и њихове последице по безбедност различитих актера глобализације. Анализиране су различите позиције актера у међусобним односима моћи, који се успостављају, и активирање економских и социјалних, политичких, војних изазова, ризика и претњи, техничко-технолошких, еколошких и демографских проблема, као и тероризма и организованог криминала. Безбедносне последице се разматрају тежишно са позиције слабих актера глобализације. Анализира се неравномерна расподела моћи која утиче истовремено на повећање или смањење могућности настанка, односно активирања, изазова, ризика и претњи са тенденцијом испољавања последица по мир и безбедност у већини сектора и нивоа безбедности.

У шестом поглављу дефинишу се мере превенције угрожавања безбедности у процесу глобализације које је потребно да предузму државе како би успешније савладале препреке глобализације. Сопствени путеви и стратегије усмерене ка очувању националног интереса, сопствене културе и националног идентитета треба да омогуће превазилажење појединих негативних показатеља угрожавања безбедности. Такође,

анализира се и значај прихватања неког од модела људске безбедности који представља основу за уважавање основних потреба људске егзистенције, као мере за системско деловање држава ради обезбеђења минималног нивоа економске и социјалне безбедности грађана. Такође, анализира се потреба држава за регионалну и глобалну сарадњу и повезивање ради обезбеђења капацитета одбрамбено-безбедносног система, у складу са савременим изазовима, ризицима, претњама и проблемима безбедности и указује на неопходност разраде стратегије која ће обезбедити дугорочан и просперитетан развој друштва и уважавање националних интереса.

У закључку се дефинише глобализација која као процес има капацитете да оствари снажне и позитивне интеграционе процесе, али истовремено и процесе дезинтеграција и поларизација у систему међународних односа, утичући на стање мира, стабилности и демократских форми развоја. Указује се да од начина управљања процесом глобализације зависи и тенденција преовладавања позитивних или негативних страна глобализације и истиче да су ипак доминантне неизвесности и безбедносне последице које повећавају њен демократски дефицит услед недостатка мултилатералног светског форума и снажно израженог утицаја великих сила и светских центара моћи у остварењу својих интереса. Остварење демократског глобалног поретка и демократизације њених институција и начина управљања су потребе и важне претпоставке у смањивању последица које глобализација као процес, мање непосредно и више посредно, појачава и заоштрава.

V

Остварени резултати и научни допринос

Глобализација није нова појава у историји људског друштва, али су подстицај убрзању глобализације дали научно-технолошка револуција, распад блоковске равнотеже снага, промене односа снага на светском нивоу са новом прерасподелом моћи, док су брзина и густина економских активности на крају 20. века утицали на глобализацију осталих сфера друштва. Кандидат већ у почетку рада јасно износи да су очекивања од процеса глобализације после Хладног рата била висока и да су указивала на унапређење и повећање људских слобода и права, смањење и престанак сукоба, укидање економских, тржишних и других ограничења, решење проблема економских неједнакости и сиромаштва и коначно стварања напреднијег и просперитетнијег светског друштва.

Кандидат је приказао да су, поред прогреса који је глобализација као процес донела, наступиле и неочекиване последице, сагледане кроз изазове, ризике, претње и проблеме безбедности у оквиру проширеног концепта безбедности, са јасно израженим слабостима у областима националне и појединачне безбедности, које се са тих нивоа шире ка осталим нивоима и секторима безбедности стварајући још већу комплексност и безбедносну динамику, са посебно израженим негативним показатељима усмереним ка слабијим актерима процеса глобализације.

Докторска дисертација кандидата Драгана Јевтића је оригинални научни рад који пружа свеобухватан преглед процеса глобализације, њених узрока и широких последица које се одражавају на безбедност. Дисертација је заснована на научној дескрипцији и објашњењу појава и процеса у глобализацији и њихових узрочно-последичних веза који условљавају настанак безбедносних последица са одређеним елементима предвиђања будућег стања и тенденција кретања безбедносне динамике. Утемељена је релевантној изворној литератури и објашњава широки спектар сложених односа и међузависности глобалних процеса и актера који у њему учествују.

У дисертацији се систематизује безбедност у хладноратовском периоду, објашњава глобализација као систем међународних односа и њене шире последице на друштво, приказује нова расподела моћи у глобализацији на крају 20. века, као и промене природе и расипања моћи, указује на огромну концентрацију моћи у глобализацији и њен утицај на безбедност и сагледава и анализира глобализација и безбедносне последице. Такође, истичу се одређене увиди који могу дати основе за превенцију или смањење угрожавања безбедности у процесу глобализације.

Кандидат аргументовано приказује да је глобализација поделила свет између две врсте подпроцеса, позитивних и негативних, интеграције и поларизације, који се истовремено одвијају. Поларизација као дезинтегративни процес довео је до конфликта оличених у пропадањима и распадима држава, ограничењу суверенитета, умањењу капацитета и легитимитета држава, етничким, верским и другим облицима ангаонизама и сукоба, еколошким проблемима и сл. Такође, истиче да је кроз транснационализацију и мултилатерализам знатно порастао број недржавних актера што је утицало на расипање моћи са малог броја држава на веома велики број недржавних актера, природу моћи и релативну промену моћи различитих актера у међународном систему.

Политика међународних институција (ММФ, СБ и СТО и др.), у процесу глобализације, одражавала је тежњу ка укрупњавању у глобалној привреди дајући

предност привредним субјектима који поседују најнапредније технологије и контролишу делове тржишта јефтине радне снаге. У том процесу трошкови су се смањивали у корист капитала великих компанија. Глобална макроекономска политика је кроз укрупњавање компанија утицала на повећање стечајева малих и средњих предузећа, а као резултат таквих одлука било је слабљење националних валута, либерализација увоза и повећање сиромаштва. Овим мерама највише су биле погођене неразвијене земље због ограничених могућности заштите економског сектора безбедности, што је проузроковало настанке нестабилности.

Кандидат је такође у раду приказао да у политичком сектору безбедности постоји парадокс између транснационално оријентисаног неолиберализма и демократије због противуречности која се огледа у порасту друштвено-економских неједнакости, повећања сиромаштва и даљег повећања разлика између богатих и сиромашних и указује да је феномен глобалног буђења политичке свести једна од посредних последица процеса глобализације изазваних, између осталих, и овим парадоксом, као и повећањем свести слабих актера у процесу глобализације у вези са степеном неједнакости и неравноправности богатих и сиромашних делова глобалног система.

Кандидат је указао и на слабости концепта демократског мира који је више предуслов за задржавање достигнуте моћи и утицаја јаких актера глобализације, успостављен у оквиру релативно чврстог савеза либерално демократских држава. О томе јасно говоре војне интервенције асиметричног карактера против знатно слабијих и инфериорнијих противника.

Анализирајући изазове, ризике, претње и проблеме безбедности, колега Јевтић је јасно приказао да су војни изазови, ризици и претње, техничко-технолошки, еколошки и демографски проблеми, транснационални тероризам и организовани криминал опасности за безбедност глобалног друштва и свих његових актера, али су они знатно јаче изражени, и остављају видљивије и веће последице, код слабих актера процеса глобализације услед ограничених капацитета њихових укупних моћи да решавају проблеме њиховог настајања.

Колега Јевтић дефинише да би сам процес глобализације требао бити заснован на консензусу светских држава под окриљем ОУН, у оквиру мултиполарног светског поретка, како би интереси малих и неразвијених држава били у већој мери заступљени. Постојећи неолиберални економско-политички модел би требао бити модификован у оквиру даљег успостављања глобалног управљања у правцу капитализма социјалне демократије који би у већој мери уважавао људске потребе и почео да смањује

економске неједнакости на свим нивоима глобалног друштва. На основама смањивања глобалног раслојавања процес би могао да иде ка ублажавању безбедносних последица процеса глобализације због којих највише трпе слаби актери процеса глобализације и који прете да произведу глобални хаос који се неће моћи контролисати, а то би водило ка дезинтеграцији и враћању држава својим усконационалним интересима и наставку реалполитичких, геополитичких и других врста сукоба, насупрот решавању проблема које само може да решава глобална заједница кроз интеграцију и заједничку сарадњу њених актера.

VI

Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације „Безбедносне последице процеса глобализације после Хладног рата“ кандидата Драгана Јевтића, Комисија константује да је:

- дисертација у свему урађена према одобреној пријави теме докторске дисертације;
- целовито објашњење глобалних процеса, односа и међузависности актера глобализације;
- оригинално научно дело које доприноси разумевању процеса глобализације, последица које она производи у глобалном друштву у различитим секторима и нивоима безбедности, деловања на елементе система безбедности и актере који у процесу глобализације учествују.
- научним приступом, употребом великог броја разноврсних и релевантних извора, ширином анализе и изнетим резултатима кандидат приближио комплексност проблема научној и другој широј јавности и приказао његову јаснију слику.

Истраживање глобализације и њених безбедносних последица у постхладноратовском периоду, има научну и друштвену оправданост. Истраживање у овој дисертацији резултат је личне и професионалне посвећености аутора проучавању ширих аспеката глобалних односа.

ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже да Наставно-научно веће Факултета политичких наука прихвати дисертацију „Безбедносне последице процеса глобализације после Хладног рата“, кандидата Драгана Јевтића, као подобну за јавну одбрану, да формира комисију за јавну одбрану и упути такав предлог надлежном телу Универзитета у Београду на даљу процедуру.

Београд, 1. март 2017. године

Проф. др Радмила Накарада, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду

Проф. др Радомир Милашиновић, редовни професор
Факултета безбедности Универзитета у Београду

Проф. др Драган Симић, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду